

Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programma

Nemot vērā, ka:

- kopš tika pieņemta „Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programma” un noslēgta vienošanās ar starptautiskajiem aizdevējiem 2008. gada beigās, 2009. gada sākumā, ekonomiskā situācija ir turpinājusi strauji pasliktināties. Situācijas pasliktināšanās ir saistīta ir negaidīti lieliem ekonomiskās lejupslīdes tempiem pasaules attīstītākajās ekonomikās, kas negatīvi ietekmēja Latvijas eksporta apjomus. Ekonomiskā recesijas patiesie apjomi 2008. gada rudenī arī bija krietni dziļāki, nekā tika uzskatīts laikā, kad notika programmas sākotnējā izstrāde. Kopš 2008. gada decembra ekonomiskās situācijas turpmāku pasliktināšanos galvenokārt noteica kritums rūpniecības, celtniecības un tirdzniecības nozarēs. 2009. gada I ceturksni raksturoja liels samazinājums investīcijās, kā arī kritums privātajā patēriņā un eksporta apjomos. Minēto iemeslu dēļ kopumā 2009. gadā ir prognozēts IKP samazinājums salīdzināmās cenās 18% apmērā. Tāpat šajā scenārijā ir ņemta vērā nepieciešamās fiskālās konsolidācijas negatīvā īstermiņa ietekme uz tautsaimniecību;
- iepriekšējos gados notikusī straujā Latvijas ekonomikas izaugsme balstījās uz neproporcionālu privātā patēriņa pieaugumu un masīvu ārvalstu kredītresursu ieplūdumu, galvenokārt ar nekustamā īpašuma tirgus attīstību saistītajās aktivitātēs, kas līdz ar strauju importa palielinājumu radīja valsts kopējo ārējā parāda pieaugumu līdz 128 % no IKP;
- iepriekšējo triju gadu laikā Latvijas ekonomikā kopumā bija tautsaimniecības produktivitātes pieaugumam neatbilstošs vidējās darba samaksas kāpums;
- līdz ar nepietiekamu veikumu tautsaimniecības, valsts pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu struktūras uzlabošanā un efektivitātes paaugstināšanā ir samazinājusies ekonomikas kopējā konkurētspēja, ko īpaši pasliktinājusi preču eksporta tirgu lejupslīde;
- pasaules finanšu resursu tirgi joprojām ir nestabili un sastinguši, un to drīza atdzīvošanās nav paredzama, kas ierobežo iespēju piesaistīt finansējumu attīstības un restrukturizācijas projektiem, Latvijas valsts kredītreitingu samazinājums apgrūtina starptautiskā kapitāla ieplūdi;
- šībrīža ekonomiskajos apstākļos būtiski samazinās valsts budžeta ieņēmumi un vairs nav iespējams finansēt iepriekšējos pieņemtās politikas un to īstenošanas mehānismus to iepriekšējā apjomā;
- ekonomikas kritums pazemina Latvijas iedzīvotāju, īpaši mazāk aizsargātās sabiedrības daļas, – dzīves līmeni un pastiprina sociālo spriedzi sabiedrībā

ir vajadzīga neatliekama, izlēmīga un saskaņota valsts institūciju, pašvaldību, privāto uzņēmēju un visas sabiedrības rīcība, lai:

- novērstu tālāku ekonomiskās aktivitātes pazemināšanos;
- atgrieztu aktivitāti Latvijas finanšu tirgos;

- līdzsvarotu budžeta izdevumus un sarūkošos valsts ieņēmumus;
- pārstrukturētu Latvijas tautsaimniecību, paaugstinot tās konkurētspēju gan ekonomikā, gan valsts pārvaldē un publisko pakalpojumu sniegšanā, tādējādi būtiski uzlabojot valsts maksājumu bilanci ilgtermiņā ,

Latvijas Republikas valdība sadarbībā ar Latvijas Banku pēc rūpīgas situācijas analīzes ir aktualizējusi Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmu.

Šīs programmas mērķi ir

- stabilizēt Latvijas ekonomiku,
- novērst iespējamās likviditātes problēmas,
- atjaunot ilglaicīgu stabilitāti – stiprinot banku sektoru, novēršot fiskālo nesabalansētību un saglabājot stabilu nemainīgu valūtas politiku,
- uzlabot tautsaimniecības starptautisko konkurētspēju, lai iespējami ātri sasniegtu ilgtspējīgu IKP izaugsmi un sabalansētu valsts budžetu.

Programmas pamatelementi ir:

- **Stingra un stabila monetārā politika**, kas balstīta uz fiksētu nacionālās valūtas piesaisti vienotās Eiropas valūtai;
- **Stingra fiskālā politika** – valsts un pašvaldību tēriņu sabalansēšana ar ieņēmumu sniegtajām iespējām;
- Latvijas tautsaimniecībā (gan publiskajā sektorā – valsts pārvaldē un pakalpojumos, gan privātajā sektorā) nodarbināto **atalgojuma līmeņa samazināšana** – pieskaņošana tautsaimniecības produktivitātes sniegtajām iespējām;
- **Valsts pārvaldes aparāta efektīvizēšanas turpināšana**, izglītības, veselības un citu publisko pakalpojumu sektoru reformas, samazinot un pārstrukturējot šajos sektoros nodarbinātos cilvēkresursus, ministriju un to padotībā esošo aģentūru darbības un skaita optimizēšana;
- **Darba tirgus elastības palielināšana**, veicinot bezdarbnieku pārkvalificēšanos un atgriešanos darbā;
- **Tautsaimniecības restrukturizācijas pasākumu finansēšanas iespēju nodrošināšana**, īpaši aktivizējot ES strukturālo fondu pasākumu ieviešanu;
- **Finanšu sektora stabilizācija** – valsts atbalsta sniegšana kredītiestāžu uzticamības un darbības spēju stiprināšanai līdz ar kredītiestāžu pastiprinātu uzraudzību;
- **Sociālās aizsardzības pasākumu saglabāšana** sociālās spriedzes mazināšanai.

Šī programma, par kuras īstenošanu atbildību uzņemas Ministru kabinets, ietverot visus koalīcijas partnerus un iesaistītās institūcijas, **nosaka rīcības šādās jomās:**

I Monetārā politika:

1. Latvijas Banka turpinās nodrošināt fiksētu lata piesaistes kursu eiro 1 EUR = Ls 0.702804 ar kursa svārstību koridoru $\pm 1\%$ apjomā no centrālā jeb piesaistes kursa.

2. Latvijas Banka turpināt stingri sekot ekonomikas attīstības procesiem un būs gatava lietot obligāto rezervju prasības, kā monetārās politikas realizēšanas rīku, kad vien tas būs nepieciešams.
3. Ministru kabinets un atbildīgās valsts pārvaldes institūcijas veiks visus nepieciešamos soļus, lai izpildītu Māstrihtas konverģences kritērijus, kas nodrošinātu eiro ieviešanu iespējami ātri – 2013. gadā.

II Fiskālā politika

1. Lai nodrošinātu turpmāku kopbudžeta deficīta mazināšanos, fiskālās konsolidācijas pasākumu rezultātā kā mērķis tiek izvirzīts 2011.gadā samazināt kopbudžeta deficītu līdz 3% no IKP.
2. Valdība un pašvaldības ievēros stingru fiskālo politiku, efektīvizējot veicamās funkcijas un tādējādi nodrošinot budžeta izdevumu samazināšanos. Konsolidētajam kopbudžetam, neieskaitot ar Eiropas Savienības un citas ārvalstu finanšu palīdzības apguvi saistītos ieņēmumus un izdevumus, sākot no 2013.gada jābūt sabalansētam vai ar pārpalikumu. Lai nodrošinātu budžeta stratēģisko mērķu izpildi grūti prognozējamās ekonomiskās vides apstākļos, valdība ir izveidojusi Fiskālās disciplīnas uzraudzības komiteju un ar Saeimas piekrišanu paplašinājusi finanšu ministra pilnvaras.¹ Nepieciešamības gadījumā finanšu ministrs operatīvi samazinās faktiskos valsts budžeta izdevumus, lai nepārsniegtu budžeta likumā noteikto gada deficītu.
3. Vienīgais iespējamais izņēmums apstiprinātā budžeta deficīta pārsniegšanai ir ES līdzfinansēto strukturālo programmu projektu apguve virs plānotā apjoma.
4. Apzinoties vajadzību efektīvizēt sabiedrisko pakalpojumu sektoros un balstoties uz 2009. gadā izveidoto valsts administratīvi teritoriālo struktūru, valdība turpinās izglītības un veselības aprūpes sistēmas reformas, uzlabojot sniegto pakalpojumu efektivitāti un samazinot nozaru kopējās izmaksas.
5. Lai līdzsvarotu budžeta izdevumus un sarūkošos valsts ieņēmumus, valdība ar 2009. gada budžeta grozījumiem nekavējoties veiks valsts izdevumu optimizēšanas un samazināšanas pasākumus 500 milj. latu apjomā:
 - 5.1. papildus 2009.gada valsts budžeta likumprojekta 1.lasījumā apstiprinātajiem izdevumu samazinājumiem būtiski tiek samazināti ministriju administratīvie izdevumi (tai skaitā atlīdzībai), paredzot, ka tiek veiktas strukturālās reformas gan samazinot ierēdņu skaitu, gan atalgojumu;
 - 5.2. vienlaicīgi tiek veikts arī izdevumu samazinājums sociālajā sfērā, kas paredz vecuma un izdienas pensijas apmēra samazināšanu par 10 %, vecuma pensiju samazināšanu strādājošajiem pensionāriem par 70 %, ģimenes valsts

¹ Saeima 2009.gada 28.maijā pieņēma likumu „Grozījumi Likumā par budžetu un finanšu vadību”. Likums dod finanšu ministram tiesības aizkavēt vai samazināt asinējumus, gadījumos, ja triju mēnešu periodā valsts budžeta nodokļu un nenodokļu faktiskie ieņēmumi attiecībā pret attiecīgajā periodā paredzētajiem ieņēmumiem samazinās vairāk nekā par 0,5 procentiem no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās iekšzemes kopprodukta prognozes vai faktiskais uzkrātais valsts budžeta finansiālais deficīts triju mēnešu periodā pārsniedz attiecīgajam periodam paredzēto valsts budžeta finansiālo deficītu vairāk nekā par 0,5 procentiem no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās iekšzemes kopprodukta prognozes, vai Valsts kases budžeta kontos nav pietiekama līdzekļu apjoma, lai segtu nākamajam mēnesim plānotās maksājumu saistības.

pabalsts noteikšanu vienādā apmērā par katru bērnu, kā arī vecāku pabalsta samazināšanu strādājošiem vecākiem par 50 %. Vidējā termiņā tiks izvērtētas iespējas pakāpeniskai pensionēšanās vecuma paaugstināšanai;

- 5.3. likvidēs valsts kapitālsabiedrību padomes, samazinās valsts kapitālsabiedrību administratīvo izmaksu apjomu.
6. Lai nodrošinātu valsts pamatfunkciju finansēšanu, 2009. gadā tiks:
 - 6..1 palielināti valsts ieņēmumi no dividendēm, uzdotot visām valsts kontrolētajām kapitālsabiedrībām iemaksāt valsts budžetā 80 procentus no iepriekšējā pārskata gada peļņas, VAS „Latvijas Valsts meži” saskaņā ar budžeta likumu palielinātā apmērā, bet VAS „Latvenergo” un VAS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” – 100 procentu apmērā (ieņēmumu palielinājums - 16,8 milj. latu);
 - 6..2 palielinātas akcīzes nodokļa likmes alum un stiprajam alkoholam (ieņēmumu palielinājums - 3,8 milj. latu);
 - 6..3 samazināts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums no 90 līdz 35 latiem (ieņēmumu palielinājums - 43,8 milj. latu);
 - 6..4 palielinātas izložu un azartspēļu nodokļa likmes (ieņēmumu palielinājums – 129,4 tūkst. latu);
 - 6..5 uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par veiktajiem ziedojumiem tiks pārveidota par nodokļa atvieglojumu, atļaujot samazināt apliekamo ienākumu par ziedojumu summu sabiedriskā labuma organizācijām (ieņēmumu palielinājums - 2,5 milj.).
7. Lai nodrošinātu valsts pamatfunkciju finansēšanu, 2010.gadā tiks:
 - 7.1. nekustamā īpašuma nodoklim:
 - 7.1.1.1. paplašināta nodokļa bāze, tajā iekļaujot mājokļus, vienlaikus nosakot būtiskus atvieglojumus par katru mājoklī reģistrēto personu;
 - 7.1.1.2. noteikts, ka mazākais nodokļa maksājums ir vismaz 10 LVL/gadā par nekustamā īpašuma nodokļa objektu;
 - 7.1.1.3. noteikta diferencēta nodokļa likme (pamatlikme 1% un tiesības pašvaldībām noteikt papildlikmi, kopīgai nodokļa likmei nepārsniedzot 3%), uzlabojot nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtību;
 - 7.2. iedzīvotāju ienākuma nodoklim:
 - 7.1.2.1. paplašināta nodokļa bāze, apliekot ar nodokli ienākumu no kapitāla par taksācijas periodiem, sākot ar 2010. gadā gūto ienākumu, par to nodokli iekasējot 2011.gadā, bet par depozīta procentiem – 2010.gadā;
 - 7.1.2.2. paplašināta nodokļa bāze, apliekot ienākumu no augoša meža un tajā iegūto kokmateriālu pārdošanas;
 - 7.1.2.3. paaugstināta nodokļa likme pašnodarbināto iedzīvotāju ienākumiem līdz 23%.
 - 7.3. sabalansētas sociālās izmaksas ar ieņēmumiem, pakāpeniski palielinot pensionēšanās vecumu;
 - 7.4. valsts kapitālsabiedrībām noteikts fiksēts maksājums par valsts kapitāla izmantošanu.
8. Sagatavojot 2010. gada budžetu, valdība veiks fiskālās konsolidācijas pasākumus 500 milj. latu apjomā. Sadarbībā ar sociālajiem partneriem tiks izvērtēta visu iespējamo ieņēmumu palielināšana un izdevumu samazināšana, bet ja šie

pasākumi nedos nepieciešamo fiskālo rezultātu, tiks paaugstināta PVN likme no 21% uz 23%.

9. Sagatavojot 2011. gada budžetu, atkarībā no fiskālās situācijas, tiks izvērtēta iespēja palielināt 2011.gadā sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi par 4 procentpunktiem.

III Finanšu sektora stabilizācija uzraudzības stiprināšana

1. Valsts saglabā garantijas visiem noguldījumiem Latvijas bankās līdz 50 000 EUR.
2. Valsts sniegs garantijas 2009. gadā atmaksājamajiem banku sindicētajiem kredītiem, pieņemot atsevišķu lēmumu katrā no gadījumiem.
3. Kredītriska vadības jomā Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) turpinās pilnveidot kredītriska vadības regulējumu (īpaši uzsverot banku augstākās vadības atbildību) un stiprinās šī regulējuma ievērošanas uzraudzību.
4. FKTK darbosies, lai stiprinātu uzraudzības ietvaru likviditātes riska vadībai, lai pārņemtu attiecīgās Bāzeles Komitejas un Eiropas banku uzraugu komitejas (CEBS) vadlīnijas, un lai stiprinātu stresa testēšanu un rīcības plānošanu ārkārtas situācijās, tajā skaitā periodisku stresa testēšanu saskaņā ar FKTK scenāriju.
5. Pamatojoties uz banku sektorā veiktā stresa testa rezultātiem, FKTK izstrādās stratēģisko plānu darbībai ārkārtas situācijā.
6. FKTK stiprinās stresa testēšanas kā uzraudzības instrumenta lomu.

IV Ekonomikas konkurētspējas uzlabošana

Papildus darba samaksas un nodarbināto skaita samazinājumam publiskajā sektorā,:

1. Ministru kabinets rosinās izpratni un vienošanos ar privāto sektoru, lai veicinātu algu samērīgumu visās nodarbinātības jomās, izlīdzinot izveidojušās atšķirības starp algām un darba produktivitāti.
2. Ministru kabinets izstrādās un ievieš atbilstošus pasākumus, lai stiprinātu darba tirgus elastību un celtu konkurētspēju.
3. Valdība koncentrēs ES finansējumu, kas piešķirts valstij 2007.-2013. gadu periodam, lai palielinātu atbalstu eksportspējīgām nozarēm un infrastruktūras projektiem, kas atļauj optimizēt izmaksas tautsaimniecībai. Vienlaicīgi valdība veiks nepieciešamos pasākumus, lai vienkāršotu ES fondu administrēšanas procedūras, veicinot efektīvāku resursu izmantošanu un ātrāku finanšu līdzekļu apriti.
4. Valsts sniegs atbalstu eksportējošiem uzņēmumiem, izveidojot konkurētspējīgu eksporta kredītu apdrošināšanas modeli un atbalstot ārējā marketinga aktivitātes.
5. Tiks īstenoti ēku energoefektivitātes, siltumenerģijas ražošanas pārvades un sadales efektivitātes paaugstināšanas pasākumi.
6. Valdība veicinās zināšanu un tehnoloģiju pārnesi, sekmēs zinātnes, izglītības un privātā sektora sadarbību, kā arī atbalstīs jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi.
7. Valsts ar īpaši izveidotu finanšu instrumentu starpniecību atbalstīs uzņēmumus to pārstrukturēšanas un konkurētspējas paaugstināšanas projektu īstenošanai, īpaši

ES struktūrfondu līdzfinansēto projektu realizēšanai. Esošajiem finanšu instrumentiem tiks pārdalīts papildus ES fondu finansējums.

8. Valsts turpinās samazināt administratīvo slogu komersantiem, jo īpaši attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem, vienkāršojot nodokļu administrēšanas, nekustamā īpašuma reģistrēšanas, būvniecības atļauju saņemšanas procesus, kā arī veicinās plašāku valsts integrēto informācijas sistēmu lietojumu komunikācijā starp iestādēm un uzņēmumiem. Vienlaicīgi valsts un pašvaldības veiks pasākumus, lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību un atvieglotu uzņēmējdarbība reģistrēšanas un licencēšanas procedūras.
9. Lai uzlabotu uzņēmumu maksātspējas un likvidēšanas procesus, valdība ir sagatavojusi grozījumus Maksātspējas likumā.
10. Pamatojoties uz pabeigto administratīvi teritoriālo reformu, tiks panākts būtisks progress veselības aprūpes un izglītības sistēmas reformēšanā.
11. Lai koordinētu regulējamo tarifu politiku, notiek darba pie sabiedrisko pakalpojumu regulatoru apvienošanas vienā iestādē.